

Kirjallinen lausunto StV:lle

Asia HE 102/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yrittäjän eläkelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä 102/2022 vp, jolla ehdotetaan muutoksia yrittäjän eläkelakiin ja eräisiin muihin lakeihin.

Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry kiittää mahdollisuudesta lausunnon antamiseen ja lausuu seuraavaa:

Hallituksen esityksen tarkoituksena on parantaa yrittäjien eläketurvaa ja tukea yrittäjän eläkelain toimeenpanoa. Tarkoitus on sinällään kannatettava, mutta esitetyt keinot herättävät huolta. Uudistus ei tuo riittäviä ratkaisuja taiteilijoiden sosiaaliturvan perusongelmaan, eli työn, yrittäjyyden, sosiaaliturvan ja apurahojen parempaan yhdistämiseen. Uudistuksen vaikutus pienituloisten yrittäjien sosiaaliturvaan uhkaa jäädä pieneksi ja lakiuudistuksen lisäksi onkin välttämätöntä edistää sosiaaliturvan parantamista jatkossa niin STM:ssä kuin sosiaaliturvauudistuskomiteassa.

Nyt esitetyn uudistuksen tavoitteena on, että yrittäjän työtulo vastaisi nykyistä paremmin yrittäjän työpanoksen arvoa. Yrittäjien työtulon arviointiin on toimeenpanossa muodostunut käytäntöjä siten, että työtuloa ei ole arvioitu työpanoksen mukaisesti. Työtuloa ei myöskään ole tarkistettu säännöllisesti, vaikka on selvää, että työuran aikana työtulot voivat muuttua. Alivakuuttaminen johtaa monenlaisiin ongelmiin, joista keskeisin on yrittäjien heikoksi jäävä eläke- ja muu sosiaaliturva. Yrittäjätyön vakuuttamisen tasolla voi olla vaikutusta myös työmarkkinoiden rakenteeseen työn hinnoittelun kautta, kun yrittäjien työtä vakuutetaan työntekijää alhaisemmalla tasolla. Tämä voi osaltaan johtaa myös niin sanottuun pakko-yrittäjyyteen, joka on jo nyt kasvava ongelma.

Työtulon määrityksen ei ole lakiesityksen mukaan jatkossakaan tarkoitus perustua vain toimialan kokoaikaista työtä tekevien mediaanipalkkaan. Teme pitää tärkeänä, että laissa säädetään täsmällisesti myös muista tiedoista, jotka eläkelaitos ottaa huomioon työtuloa vahvistaessaan.

Teme pitää valitettavana, että uudistusta valmisteltaessa itsensä työllistäjien asemaa ei ole riittävästi tarkasteltu, eikä otettu huomioon, että työtulon arviointi mediaanipalkan avulla soveltuu ylipäättään huonosti taiteilijoille. Mediaanitulot eivät huomioi riittävästi

pienimuotoista ja satunnaista yritystoimintaa, eivätkä varsinkaan taidealoja, joissa ei useinkaan ole mahdollista toteuttaa ammattiaan työsuhteessa. Yrittäjyys ei siis useinkaan ole oma valinta, vaan alan toimintakulttuurin sanelema pakko.

Hallituksen esityksen perusteluja tuleekin täsmentää siten, että työtulon määrittelyssä kuuluaan taiteilijayrittäjää aidosti ja joustovara suhteessa mahdolliseen mediaanipalkkaan on mahdollisimman suuri. On myös huomionarvoista todeta, että mediaanipalkkojen listausta ei eri taidelajeja koskien ainakaan toistaiseksi ole: moninainen ala on jaettu liian suurpiirteisesti kahteen osaan: 90010 Esittävät taiteet ja 90030 Taiteellinen luominen.

Hallituksen esityksen perusteluissa tulee siis varsinkin taideammattien kohdalla korostaa muiden seikkojen tärkeyttä, kuten tietoja yritystoiminnan kausiluonteisuudesta tai ympärivuotisuudesta, koko- tai osapäiväisyydestä, työntekijöiden määrästä, liikevaihdosta tai muusta, jolla voi olla merkitystä työpanoksen taloudellisen arvon määrittämisessä. Hallituksen esityksen perusteluissa tulee vahvistaa myös yrittäjän omaa kertomaa siten, että yrittäjän ilmoittamaan työmäärään lähtökohtaisesti luotetaan.

Teme haluaa korostaa, että YEL-työtulo pitää voida vahvistaa myös toimialan kokoaikaista työtä tekevien mediaanipalkkaa matalammaksi. On tärkeää, että eläkevakuutusyhtiöissä ymmärretään luovan työn erityinen luonne ja merkitys sekä itsensä työllistäjien tilanne, työn erityispiirteet ja ansiotaso. Myös resurssien on oltava riittäviä, jotta tarkastelua voidaan myös tosiasiallisesti tehdä, eikä mennä kaavamaisesti mediaanipalkan mukaan.

Jatkotyölle yrittäjien eläkelain ja yrittäjien muun sosiaaliturvan kehittämiseksi on tarvetta. Monet kysymykset, kuten esimerkiksi tosiasiallisten tulojen käyttö YEL-työtulon arvioimiseksi, yrittäjätoiminnan yhtäjaksoisuusvaatimuksen arvioiminen sekä rahastointi olivat esillä jo aiemmassa työryhmässä ja tätä työtä on syytä jatkaa. On tärkeä selvittää, miten saadaan aidosti kestävä rahoitus yrittäjien eläkkeisiin jatkossa, pienituloisimpien itsensä työllistäjien taskuista sitä ei ole oikeudenmukaista etsiä.

Karoliina Huovila
Toiminnanjohtaja
Teme ry